

17.6.2026

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteltu hallituksen esitysluonnos laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta. Esitysluonnoksessa ehdotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annettua lakia (741/2023), jäljempänä valvontalaki, muutettavaksi muun muassa siten, että laissa täsmennettäisiin hyvinvointialueen ja palvelunjärjestäjän valvonta-tehtäviin liittyvää tiedonsaanti- ja tarkastusoikeutta sekä myöhennettäisiin palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä koskevan lain 3 luvun voimaantuloa julkisten palveluntuottajien osalta neljällä vuodella.

Valtiovarainministeriön lausunto

Julkisten palveluntuottajien rekisteröinnin voimaantulon myöhentäminen

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 9 §:n mukaan tehtävämuutosten vaikutukset otetaan huomioon rahoituksessa niiden voimaantulovuodesta lukien. Tehtävä muutosta koskevassa hallituksen esityksessä hyvinvointialueille muutoksesta aiheutuvat kustannusvaikutukset tulee arvioida mahdollisimman tarkasti voimaantulovuoden kustannustasoon ja tämän mukaisesti ne myös otetaan huomioon kehys- ja talousarviovalmistelussa. Esityksen hyvinvointialueita koskevat taloudellisten vaikutusten arviot perustuvat monilta osin vuonna 2022 eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 299/2022 vp).

Ottaen huomioon, että palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä koskevan 3 luvun voimaantuloa on julkisten palveluntuottajien osalta siirretty edellä mainitun hallituksen esityksen antamisen jälkeen jo kertaalleen vuoden 2026 alusta vuoden 2028 alkuun, ja ehdotetaan nyt siirrettäväksi vuoden 2032 alkuun, olisi perusteltua, että hyvinvointialueita koskevat taloudelliset vaikutukset arvioidaan lausunnolla olevan hallituksen esityksen yhteydessä uudelleen. Vaikutukset tulisi arvioida edellä mainitun mukaisesti voimaantulovuoden kustannustasossa.

Esitysluonnoksessa on varsin yleisellä tasolla mainittu ne perusteet, joiden vuoksi lain 3 luvun voimaantuloa julkisten palveluntuottajien osalta siirretään toistamiseen. Esitysluonnoksessa on lisäksi mainittu, että siirtymäajan myöhentäminen antaisi julkisille palveluntuottajille kilpailullista etua, kun yksityiset toimijat joutuisivat noudattamaan rekisteröintimenettelyjä. Perusteluja voisi esitysluonnoksen jatkovalmistelussa tarkentaa tältä osin.

Yleisempänä havaintona Valtiovarainministeriö huomauttaa, että luonnoksen vaikutusarvioinneista on haastavaa saada kokonaiskuvaa, koska monen ehdotuksen kohdalla vaikutusarviointeja ei vielä ole tehty tai todetaan, että kustannuksia tarkennetaan valmistelun edetessä.

Palvelunjärjestäjän ohjaus- ja valvontavelvollisuus (ehdotettu 24 §)

Valvontalain 24 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan mitä hyvinvointialueesta annetun lain 10 §:ssä säädetään hyvinvointialueen oikeudesta palveluiden asianmukaisen tuotannon edellytysten varmistamista ja valvonnan toteuttamista varten saada yksityiseltä palveluntuottajalta ja tämän alihankkijalta maksutta ja salassapitosääntöjen estämättä välttämättömät tiedot ja selvitykset sekä oikeudesta tarkastaa yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan tiloja ja laitteita sekä päästä tässä yhteydessä yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan hallinnassa oleviin tiloihin, sovellettaisiin myös sijoitushyvinvointialueeseen sen hoitaessa lastensuojelulain 79 §:n 2 momentissa sille säädettyä sijoitushuoltopaikan toiminnan valvontaa sekä hyvinvointialueeseen sen hoitaessa sille mainitun lain 81 §:ssä säädettyä yksityisesti sijoitetun lapsen hoidon valvontaa.

Ehdotettua muutosta voidaan pitää kannatettavana. Samaan aikaan valvontalain muuttamista koskevan esitysluonnoksen kanssa lausunnolla on kuitenkin myös lapsen erityisestä suojelusta annettua lakia koskeva hallituksen esitysluonnos (VN/18098/2025, lastensuojelulain uudistaminen). Myös uudistettuun lastensuojelulakiin on sisällytetty valvontaa koskevia säännöksiä. Lainsäädännön johdonmukaisuuden vuoksi olisi tarkoituksenmukaista, että kaikki valvontaa koskeva sääntely sisällytettäisiin ja keskitettäisiin valvontalakiin, eikä valvontaa koskevia säännöksiä olisi muualla erityislainsäädännössä. Näin valvontaa koskeva sääntely säilyisi kokonaisuutena ja vältettäisiin mahdollinen ristiriitainen tai päällekkäinen sääntely. Valvontaa koskevien säännösten keskittäminen yhteen lakiin, valvontalakiin, selkeyttäisi myös säännösten soveltamista palvelunjärjestäjien ja muiden toimijoiden käytännön toimintaan.

Valvontalain 24 §:ään ehdotetussa uudessa 3 momentissa säännöksen soveltaminen rajattaisiin ainoastaan lastensuojelulain 79 §:n 2 momentissa säädetyn toiminnan valvontaan. Esitysluonnoksen perusteluista ei käy ilmi perusteet, joiden vuoksi raja on tehty ainoastaan lastensuojelulain perusteella sijoitettuihin lapsiin. Valtiovarainministeriö ehdottaa pohdittavaksi, voisiko ehdotettua sääntelyä soveltaa laajemmin sosiaali- ja terveystoimen erityislainsäädännön perusteella sijoitettujen henkilöiden valvontaan, esimerkiksi sijoitettujen vammaisten henkilöiden valvontaan.

Pohjanmaan hyvinvointialueen asiakas- ja potilasturvallisuuskeskukseen liittyvät huomiot

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämistä varten Pohjanmaan hyvinvointialue toimisi kansallisena asiakas- ja potilasturvallisuuden asiantuntijaviranomaisena. Lähes saman sisältöisestä tehtävästä (kansallisesta asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämisestä, suunnittelusta, koordinaatiosta jne.) säädetään jo nykyisin erikoissairaanhoidon työnjakoa ja eräiden tehtävien keskittämistä koskevassa valtioneuvoston asetuksessa (VnA 582/2017). Lisäksi hyvinvointialueiden lakisääteisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistehtäviin kuuluu kiinteänä osana asiakas- ja potilasturvallisuudesta huolehtiminen ja sen kehittäminen. Asiakas- ja potilasturvallisuutta koskevasta

säädöskehikosta muodostuu esitysluonnoksen myötä epäselvä ja vaikeasti hahmotettavissa oleva kokonaisuus ja jatkotyössä sitä on välttämätöntä selkeyttää. Edellä mainitusta keskitämisasiasetuksesta olisi kumottava Pohjanmaan hyvinvointialuetta koskeva keskitetty tehtävä. Lisäksi hallituksen esitysluonnosta olisi täsmennettävä erityisesti Pohjanmaan hyvinvointialuetta koskien asiakas- ja potilasturvallisuuden viranomaistehtävien ja muiden asiakas- ja potilasturvallisuustehtävien suhteen sekä niihin saatavan valtion rahoituksen suhteen. Valtiovarainministeriö huomauttaa, että valtion erillisrahoittamat tehtävät tulee olla selkeästi erotettavissa alueiden muista sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteisistä tehtävistä, niin toiminnallisesti kuin taloudellisesti. Eriyttämisen on oltava selkeää myös alueen kirjanpidossa. Pohjanmaan hyvinvointialueelle nyt ehdotettu viranomaistehtävä olisi oltava selkeästi erotettavissa myös valvontaviranomaisten asiakas- ja potilasturvallisuuteen liittyvistä tehtävistä, joten myös tätä osiota olisi esityksen jatkotyössä vielä selkeytettävä.

Ehdotettuun Pohjanmaan hyvinvointialuetta koskevaan kansalliseen pysyvään viranomais-tehtävään ei ole varattu rahoitusta julkisen talouden suunnitelmassa. Näin ollen esityksen määrärahatarpeet tulee rahoittaa pääluokan sisältä vaalikauden kehyksen puitteissa.

Lupa- ja valvontavirastoon kohdistuvat huomiot

Esitysluonnos laajentaa kokonaisuutena arvioiden Lupa- ja valvontaviraston tehtäviä. Esityksen vaikutusarvioissa tulisikin mahdollisuuksien mukaan avata, mitä tehtäviä priorisoidalla uudet tehtävät voidaan virastossa hoitaa ja missä määrin uudet tehtävät vaikuttavat muiden palvelujen ja tehtävien hoitoon sosiaali- ja terveysalan osaston tehtävissä.

Esityksellä sivulla 33 esitetään viranomaisvaikutuksia, joiden mukaan väliaikainen sääntely on aluehallintovirastolta ja Valviralta aikanaan saadun palautteen mukaan aiheuttanut lisätyötä viranomaisille muun muassa lisääntyneen ohjaustarpeen sekä väärin, väliaikaisen sääntelyn soveltamisalaan kuulumattomien rekisteröintihakemusten vuoksi. Myös sääntelyn käytännön soveltaminen valvontaviranomaisissa on ollut haasteellista. Vaikutusarvioiden mukaan väliaikaisen sääntelyn nojalla annettujen tietojen selvittäminen ja korjaaminen on vaatinut huomattavaa valvontaviranomaisen työpanosta. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan rekisteröinnin ruuhkautumiseen ei lähtökohtaisesti pitäisi vaikutusarvioissa esitetyistä syistä vastata väliaikaisin ja poikkeavin menettelyin vaan kehittämällä rekisteröintimenettelyä siten, että ruuhkia ei syntyisi käytettävissä olevien käsittelijäresurssien puitteissa. Rekisteröintimenettelyn haasteiden tiedetään johtuvan muun muassa Soteri-rekisterin ominaisuuksista.

Esityksessä sivulla 28 osiossa vaikutukset palveluntuottajiin todetaan, että ”julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen myöhentäminen neljällä vuodella vaikuttaisi myös rekisteröintimenettelystä palveluntuottajille aiheutuvien suoritmaksujen tason mahdolliseen muutokseen. Tämä johtuu siitä, että julkisten palveluntuottajien mukaantulon vaikutukset voitaisiin arvioida ja huomioida suoritmaksujen tasossa maksujen tasoa alentavana tekijänä vasta vuodesta 2032 lukien.” Tältä osin Valtiovarainministeriö kuitenkin huomauttaa, että samanlaisen asian rekisteröinnin edellyttämä työaika ja pääasiassa asiantuntijatyöstä valtiolle aiheutuvien kustannusten tulisi olla vakio asumäärästä riippumatta. Lupa- ja valvontaviraston tulisi voida käyttää sosiaali- ja terveysalan henkilöstöresursseja ja koko viraston resursseja joustavalla tavalla asumäärien ja asiakastarpeiden mukaisesti. Lupa- ja valvontavirasto on perustettu nimenomaan osaamisensa ja resurssiensa valtakunnalliseksi, joustavaksi ja tehokkaaksi hyödyntämiseksi.

Valvontalain 4 §:n 8 kohta ja sen säännöskohtaiset perustelut jäävät edelleen epäselviksi. Säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi selkeästi viitata siihen, ettei ympärivuorokautisuus yksin määrittäisi vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavaa palveluysikköä vaan lisäksi edellyttäisiin, että palveluja tuotettaisiin erityistä tukea tarvitseville henkilöille tai edellytettäisiin laaja-alaista erityisosaamista tai mahdollistettaisiin rajoitustoimenpiteiden käyttö.

Pykälän 8 kohta voitaisiin kirjoittaa esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Tässä laissa tarkoitetaan:

8) vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavalla palveluysiköllä sellaista sosiaalihuollon ympärivuorokautista palveluysikköä tai muuta palveluysikköä, jossa tuotetaan palveluja sosiaalihuoltolain 3 §:n 1 momentin 3 ja 6 kohdissa määritellyn mukaisesti erityistä tukea tarvitseville henkilöille tai jossa henkilökunnalta edellytetään laaja-alaista erityisosaamista taikka jossa voidaan käyttää asiakkaan itsemääräämisoikeutta rajoittavia toimenpiteitä;

Harmaan talouden yksikköön liittyvät huomiot

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia muutettaisiin siten, että velvoitteidenhoitoselvitys voitaisiin laatia valvontalain tarkoittamalla laajuudella. Muutoksilla on tarkoitus mahdollistaa velvoitteidenhoitoselvitysten laatiminen myös sellaisista yrityksistä ja yhteisöistä, jotka välittömästi tai välillisesti kytkeytyvät palveluntuottajaan taikka sellaiseen henkilöön, joka omistuksen, sopimuksen tai muun järjestelyn perusteella käyttää määräämisvaltaa palveluntuottajan puolesta.

Muutosta voidaan pitää kannatettavana, mutta on huomattava, että se ei edelleenkään mahdollistaisi velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämistä valvontalain 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuihin palveluntuottajan vastuu- ja omistusasemassa oleviin henkilöihin kytkeytyvistä yrityksistä ja yhteisöistä. Jotta myös tällaisista yrityksistä voitaisiin laatia velvoitteidenhoitoselvitys, tulisi valvontalain 7 §:n 5 momenttia täsmentää siten, että siinä viitattaisiin luotettavuuden arvioimiseksi myös mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettuihin henkilöihin. Tyypillisesti palveluntuottajan ja muiden vastaavien tahojen luotettavuutta arvioidaan myös velkaantumisen ja maksuhäiriöiden perusteella. Valvontalain luotettavuuden arviointia koskevassa 7 §:ssä ei velkaantumista ja maksuhäiriöitä mainita luotettavuusarvioinnissa tarkasteltavana seikkana.

Valtiovarainministeriöltä tulee ennen esityksen antamista pyytää esittelylupa, sillä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettu laki kuuluu valtiovarainministeriön toimialaan.

Kuntavaikutuksiin kohdistuvat huomiot

Valvontalain 1 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sääntely vastaisi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valvonnan osalta valvontalakia edeltänyttä oikeustilaa. Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan mitä lain 5 luvussa säädetään sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen viran omaisvalvonnasta, sovelletaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 §:ssä tarkoitettuun hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kunnassa. Lain 5 luvun 32 §:n 2 momentin mukaan Lupa- ja valvontavirasto valvoo sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuutta ja antaa

siihen liittyvää ohjausta. Lisäyksen myötä Lupa- ja valvontavirasto valvoisi myös järjestämislain 6 §:ssä kunnalle säädetyn hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevan vastuun täyttymistä. Esitysluonnoksen mukaan esityksellä ei lisättäisi kunnalle uusia tehtäviä, mutta esityksessä kuitenkin arvioidaan sen voivan lisätä kuntien hallinnollista taakkaa, mikäli Lupa- ja valvonta virasto kohdistaisi valvontalain mukaista valvontaa tai ohjausta kuntaan sen hoitaessa järjestämislain 6 §:ssä säädettyä tehtäväänsä.

Kuntalain (410/2015) 11–13 §:ssä säädetään valtion ja kuntien neuvottelumenettelystä. Tähän neuvottelumenettelyyn kuuluu kuntien toimintaa, taloutta ja hallintoa koskevien asioiden käsittely valtiovarainministeriön yhteydessä toimivassa kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa. Esitykseen liittyvien kuntavaikutusten vuoksi se tulee tuoda käsiteltäväksi neuvottelukuntaan.

Valtiosihteeri

kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö,

budjettipäällikkö

Mika Niemelä

VN/33836/2025-VM-23

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: